

Ware Zuiverheid of Open Ruimte

Ledevaertkerk, 5 augustus 2018

Ds. Sara Dondorp

Verhaal voor de kinderen

Vandaag gaan we het hebben over zuiverheid. Dat betekent dat er helemaal niets fout of verkeerd of kapot is. Alles is helemaal perfect. Dat klinkt heel mooi natuurlijk. Zo zouden we het heel graag willen. Dat alles perfect is. Maar kan het ook? Ik wil met jullie een voorbeeld delen. Misschien kennen jullie dat wel.

Vroeger, op school, schreef ik alles wat de meester zei in een schrift. Als ik dan een schrift vol had geschreven, kon ik een nieuwe pakken. Zo'n mooi, nieuw schrift, met knisperend wit papier. Glad en schoon en mooi. Dat wilde ik graag zou houden. Wat zou het mooi zijn om helemaal geen fouten te maken. Zul je net zien, juist omdat ik zo hard mijn best deed, ging het fout. Hebben jullie dat ook? Je wil het zó graag goed doen, dat het vanzelf toch fout gaat. Een vlek in het schrift, of een kras. Dan is het niet meer mooi. Tja, wat doe je dan. Dan schrijf je maar gewoon verder, want de meester, die praat ook door en je wil niks missen. En dus wordt het schrift een beetje minder mooi. Een beetje net zoals dat vorige schrift dat je net had volgeschreven. Niet heel erg slordig, maar ook niet perfect. Dat is waar we het vandaag over gaan hebben. De gedachte aan perfect is misschien mooi. Maar er moet een beetje ruimte zijn om vergissingen te maken. Er moet een beetje ruimte zijn om niet zenuwachtig te worden. Ruimte om met elkaar mensen te zijn. En mensen zijn niet perfect. Dat is waar wij het vandaag over gaan hebben.

Eerste Schriftlezing: Deuteronomium 10:12-21

Tweede Schriftlezing: Marcus 7: 1-23

Inleiding

Het thema vanmorgen is Zuiverheid. De vraag die in beide lezingen aan de orde is vandaag, is: hoe toon je eerbied aan God. Hoe doe je dat op een goede, zuivere manier. In de traditie van de Tora doe je dat door de geboden te houden. Schriftgeleerden maken daar studie van. Er zijn de geboden die in de Tora staan, en de uitleg van de Schriftgeleerden, die tot nieuwe geboden leiden. Daarover is Jezus met de farizeeën in discussie. Het gaat over het gebod om handen te wassen. Dat is één van de geboden die voortkomen uit de praktische invulling van de Tora. Je zou kunnen zeggen dat het doel van de geboden is: rein, zuiver tegenover God te staan. Het helpt als daar praktische richtlijnen voor bestaan. Dat is wat het woord Tora betekent: richting, aanwijzing, richtlijn.

Hoe dan ook, Jezus noemt een voor ons onbegrijpelijk voorbeeld. Het gaat over het gebod 'Eert uw vader en uw moeder'. De Schriftgeleerden hebben een regel bedacht, waardoor kinderen geld van hun ouders kunnen parkeren. Als je de erfenis oormerkt als 'offergave' voor de tempel dan is het geoorloofd dat geld niet meer aan je ouders te besteden. Ook als ze dat nodig zouden hebben. Je kunt dan heel vroom zeggen dat het offergeld is, en dat je dus aan je religieuze verplichting hebt voldaan. Dat je ouders daar de dupe van kunnen worden, doet niet ter zake. Ook al heb je je in dit geval aan de religieuze regels gehouden, toch voelen we aan dat er iets niet helemaal klopt. Zoals vaker stelt Jezus hier menselijkheid tegenover kille regels. Maar eerst lezen we een gedeelte uit de Tora: Deuteronomium 10.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Vroeger, op vakanties in Frankrijk, namen mijn ouders ons altijd mee naar de kathedralen waar we onderweg langs kwamen. Zo herinner ik me bijvoorbeeld de kathedraal van Straatsburg. Zoals zo vaak zijn er heel veel prachtige beelden te zien. Een ervan maakte

diepe indruk. Het is een vrouwenfiguur die de Synagoge verbeeldt. Een mooie, ranke vrouw in een lang gewaad, met gebogen hoofd. Ze is geblinddoekt en ze draagt een gebroken speer. In haar andere hand een boek dat ze nog net niet laat vallen. Tegenover haar staat een zelfde soort beeld voor de Kerk: Zij is ook een mooie vrouw, triomfantelijk, haar gekroonde hoofd fier recht op. In haar ene hand heeft ze een kruis als was het een staf en in haar andere hand een kelk. Zij is overwinnaar, drager van de waarheid. Mijn sympathie ging direct uit naar het beeld van de synagoge. Zij is de verliezer. Zij blijft koppig de waarheid niet volgen. Dat was althans zoals de beeldhouwer in die tijd de synagoge zag. De kerk heeft bij voorbaat gelijk, de synagoge bij voorbaat niet.

Tegenwoordig zouden we dat anders opvatten. Ik zou zeggen dat die blinddoek haar omgedaan kan zijn omdat zij niet de vrijheid heeft op haar eigen blik op de waarheid. In de ruim twaalfhonderd jaar tussen de discussie die Jezus heeft en de beeldhouwer van de kathedraal Notre Dame van Straatsburg lijken de rollen te zijn omgedraaid. In het evangelie waren het de Schriftgeleerden die bij voorbaat zeker waren van hun eigen gelijk. Aan de gevel van de kathedraal is het de Christelijke Kerk die de waarheid in pacht lijkt te hebben. Zodra wij mensen een standpunt vastzetten, bijvoorbeeld over de juiste waarheid, is er geen enkele ruimte voor beweging meer mogelijk. En volgens mij is er dan ook geen ruimte meer voor liefde. Zelfs niet meer voor Gods liefde.

Waar het in de discussie volgens mij om gaat is het verlangen om God op een juiste manier te eren. Het thema van de discussie is zuiverheid. De Schriftgeleerden streven een zuivere levenswandel na en lijken bezorgd te zijn als anderen dat niet doen. De joodse traditie was – en is nog altijd – een doe-religie. Bij alles wat je doet mag je bepaald worden bij Gods eer. Daar zijn al die regels voor bedoeld. Regels voor opstaan, voor weggaan, voor thuiskomen, voor eten, drinken en slapen gaan. Heel je leven wordt zo doordrongen van eerbied voor God. De regels zijn een hulpmiddel, het eren van God is het doel. Bij het groepje Schriftgeleerden dat Jezus benadert, lijken de regels doel op zichzelf geworden te zijn. De eerbied is eruit verdwenen. Het zijn zoveel regels geworden, dat ze met wat fantasie altijd wel een regel vinden die gunstig voor henzelf uitpakt. Het doet me denken aan hoe wij tegen sommige bedrijfsjuristen aankijken. Bedrijven die veel juristen in dienst hebben weten altijd wel ergens een gunstige regeling te vinden. Regelingen die vast ooit bedacht zijn voor soepel samenleven en niet om grote bedrijven te bevoordelen. Dan gaat het alleen nog maar om de regels, niet om de bedoeling.

Volgens mij voert Jezus deze discussie niet omdat hij bij voorbaat tegen alle regels en wetten zou zijn. Jezus schaft de wet niet af, maar vat de wet samen. Elders in het evangelie heeft hij dat heel scherp verwoord: Heb je God lief met heel je hart, je ziel en je verstand én heb je naaste lief als jezelf. Waar het om gaat is een eervol en respectvol samenleven. Ook hier gaat het om een respectvol leven met God en je medemens. Al of niet handen wassen is een praktische invulling. Je zou het kunnen zien als een kwestie van beleefdheid. Een soort religieuze etiquette. En soms bittere noodzaak. Het is misschien even een uitweiding, maar wel actueel. Deze week hoorde ik dat op de Flaasbloem het Norovirus heerst. Een zeer besmettelijk virus dat buikgriep veroorzaakt. Handen wassen - eigenlijk alles heel goed wassen - is dan geen beleefdheid, maar hoogstnoodzakelijk. Voor je eigen gezondheid en die van anderen. De vraag is dus steeds: met welk doel doe je iets. Wanneer je het inderdaad uit eerbied en beleefdheid doet, dan is het een invulling van God en je naaste liefhebben. Wanneer het bittere en zinloze plicht gaat worden, heeft het niks met eren meer te maken. En als het volgen van een regel puur is voor je eigen voordeel, dan is er iets grondig mis. Daar zijn regels niet voor bedoeld. Dat is volgens mij wat Jezus de Schriftgeleerden voorhoudt. Al of niet handen wassen is niet van enorm belang. En

spitsvondigheden om jezelf te bevoordelen ten koste van anderen, bijvoorbeeld je eigen ouders, dat kan helemaal nooit de bedoeling van de wet geweest zijn. Al die uiterlijke kanten van wetten en regels: wat je wel en niet mag doen of wel en niet mag eten: het is allemaal bedacht om eerbied tot God te tonen. Als de eerbied tot God uit de regels is verdwenen, zijn ze leeg. Kijk liever naar wat je zegt, dan naar wat je eet, zegt Jezus. Het gaat om de bedoeling, om wat er in je hart leeft.

Ik kijk nog eens naar dat beeld van de Synagoge. Die geblinddoekte dame die volgens de traditie ongelijk heeft. Zij mag niet kijken, zij mag niet handelen, niet spreken. Soms denk ik wel eens dat wij Christenen, en vooral wij protestanten aan de andere kant van het spectrum zijn doorgeslagen. Zoals de Schriftgeleerden een hard oordeel hadden over de leerlingen die zich niet aan de spijswetten hielden, zo willen wij Christenen nog al eens hard oordelen over iedereen die de waarheid van een andere kant bekijkt dan wij. Die in onze ogen verkeerde woorden uit zijn hart laat komen. Zo scherp als de Schriftgeleerden over het houden van regels zijn, zo scherp kunnen wij soms over andere theologische meningen zijn. Dat is volgens mij net zo goed niet de bedoeling. Jezus benadrukt: rein of onrein wordt je niet door wat je doet of eet, rein of onrein wordt je door wat je zegt, door wat in je hart leeft. Maar wat gebeurt er als je ook dat als vaste regel gaat lezen. Even gechargeerd gezegd: alles wat ik als christen zeg is waarheid en iemand uit een andere traditie heeft bij voorbaat ongelijk. Zo heeft Jezus het volgens mij niet bedoeld. Er moet ruimte zijn voor twijfel, voor ontwikkeling, voor beweging. Maar vooral: er moet ruimte zijn voor het inzicht van de ander. Ruimte voor nieuwsgierigheid naar een andere opvatting. Ruimte voor verschillen tussen mensen.

Het is interessant om nog even door te lezen in Marcus 7. Na deze discussie gaat Jezus met zijn leerlingen naar het buitenland. Daar, in Tyrus, wordt hij benaderd door een buitenlandse. Dat wil zeggen, in Tyrus is zij een autochtone inwoner en is Jezus de buitenlander. Zij spreekt vanuit een groot vertrouwen in hem en in de genezende kracht die van zijn Vader in de Hemel uitgaat. Jezus wijst haar terecht. Zijn hulp is er niet voor buitenlanders. Vervolgens is het deze vrouw die Jezus terecht wijst: er blijft toch altijd nog wat over, de kruimeltjes die van tafel vallen. Jezus prijst haar en geeft zijn eigen ongelijk toe. Hij geeft ruimte voor beweging. Zijn opvatting staat niet vast. Velen zien dit verhaal als een scharnierpunt in het evangelie. Hier zien we Jezus' opvatting in beweging komen. Hier komt er ruimte voor de heidenen, voor 'anders-gelovigen'. De levensles van Jezus is niet in steen gebeiteld, maar altijd afhankelijk van de situatie, en vooral van de mensen met wie hij te maken heeft. Mensen in al hun verscheidenheid, met hun verschillende zorgen. Zo staat het ook in de wet van Mozes: vergeet niet de wees, weduwe en vreemdeling. Degene die anders is, die achteraan komt, die er niet bij hoort. Misschien is dat wel de zuiverheid die Jezus voor ogen staat: een openheid en een ruimte waarin iedereen mee mag doen. Mee mag doen met samen zingen tot Gods lof. Iedereen van goede wil is welkom. Wij allemaal, inclusief onze onvolkomenheden. Gods liefde is er voor iedereen.
Amen

